

DEZVOLTAREA UMANĂ ÎN ONTOGENEZĂ

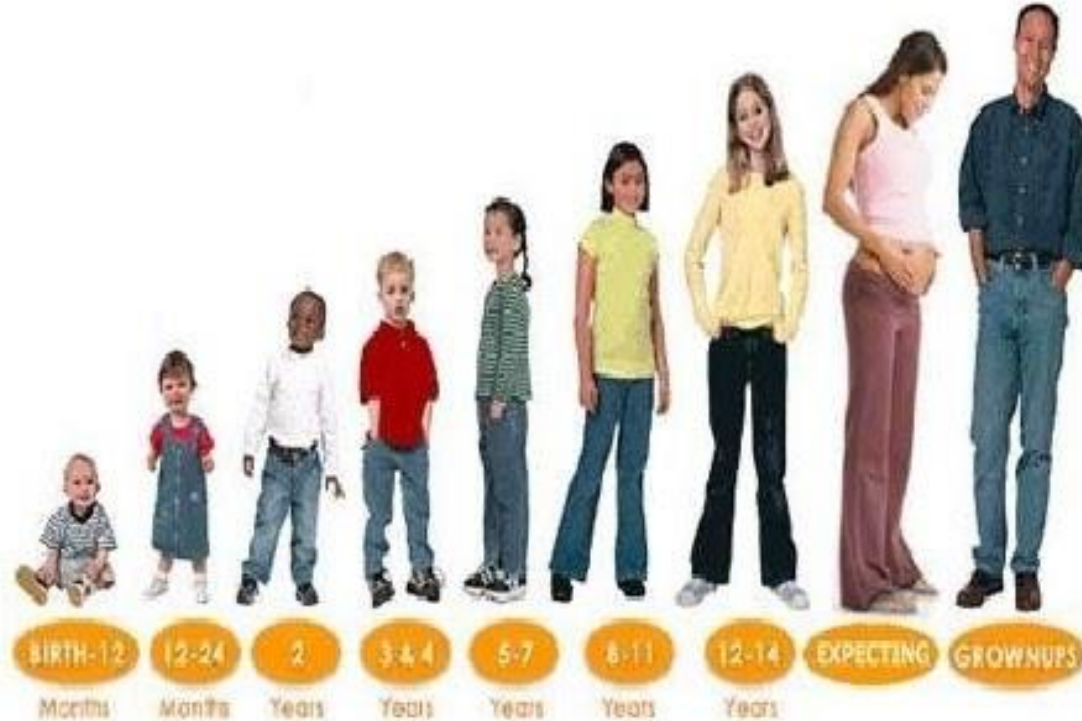
Lect.dr. Ioana Dârjan

Etape ale dezvoltării/ Perioade de dezvoltare

- copilăria mică
- copilul antepreșcolar
- copilul de vârstă școlară
- adolescentul

Different stages of a human life

- Infancy (1-2 years)
- Toddler (2-4 years)
- Early school age (5-7 years)
- Middle school age (8-12 years)
- Early adolescence (13-17 years)
- Later adolescence (18-25 years)
- Early adulthood (25-30 years)
- Middle adulthood (30-50 years)
- Later adulthood (50 and up)

Seven stages of Life:

0-5 yrs - Everything Spills

06-16 yrs - School Drills

17-25 yrs - Youth's Thrills

26-40 yrs - Pay Bills

41-60 yrs - Get Ill

61-75 yrs - Eat Pills

76 and above = Prepare Will

Concepte-cheie

- Creștere – maturizare corporală, somatică
- Dezvoltare – maturizare funcțională
- Maturizare – atingerea unui optim funcțional
- Degenerare – pierdere funcțională

Aspecte ale dezvoltării

- **Biologice** (dezvoltarea fizică, morfologică, biochimică)
- **Psihice** (elaborarea și evoluția componentelor psihicului)
- **Sociale** (tendințe și comportamente de rol social)

Maturizare și Învățare - definiții

◦ **MATURIZAREA**

- proces de creștere fizică și abilitare motorie
- prin intermediul eredității
- ritm și succesiune de etape bine determinate

◦ **ÎNVĂȚAREA**

- proces de cunoaștere și achiziții de competențe
- experimentarea situațiilor de viață
- produce schimbări durabile în gând, emoție, comportament

Factorii dezvoltării psihice

- Ereditarea
- Mediul
- Educația

EREDITATEA

- “Înșușirea fundamentală a materiei vii de autoconservare și autoreproducere, prin transmiterea caracteristicilor de specificitate generațiilor succesoare, prin intermediul codului genetic”
- un complex de predispoziții și potențialități (genotip), **nu** o transmitere a trăsăturilor antecesorilor
- Diversitatea psihologică umană are și o *rădăcină ereditară*, dar nu se reduce la aceasta
- Creează premisele unor momente de optimă intervenție din partea mediului educativ, în așa numitele *perioade sensibile sau critice*.
- Anticiparea vs. pierderea perioadelor critice – important pentru exprimarea și realizarea predispozițiilor/potențialităților ereditare (ex. mersul, vorbitul etc).

MEDIUL

- “cuprinde toți stimulii care îl influențează pe om, toate relațiile pe care le stabilește mai ales în mod direct, dar și indirect. cu aspectele existenței naturale, teritorial-geografice (relief, climă, vegetație, faună, etc.), social-economice (grupul social familial și/sau mai larg, condițiile de hrană, îmbrăcăminte ca și cele culturale)”
- Proximal și distal – factori proximali și distali
- **Nișa ecologică/de dezvoltare** - *totalitate a stimulilor mediului la care este expus un individ la o anumită vârstă.*

Structura unei nișe ecologice / de dezvoltare

- *obiectele și locurile accesibile copilului la diverse vârste;*
- *răspunsurile și reacțiile anturajului față de copil;*
- *cerințele adultului vizând competențele încurajate, vârsta la care sunt solicitate și nivelul de performanță solicitat;*
- *activitățile impuse, propuse copilului sau acceptate de către acesta;*
- *diferențele interculturale care dau naștere unor nișe de dezvoltare diferite, chiar pentru aceeași vârstă, prezente concomitent în spații diferite.*

EDUCAȚIA

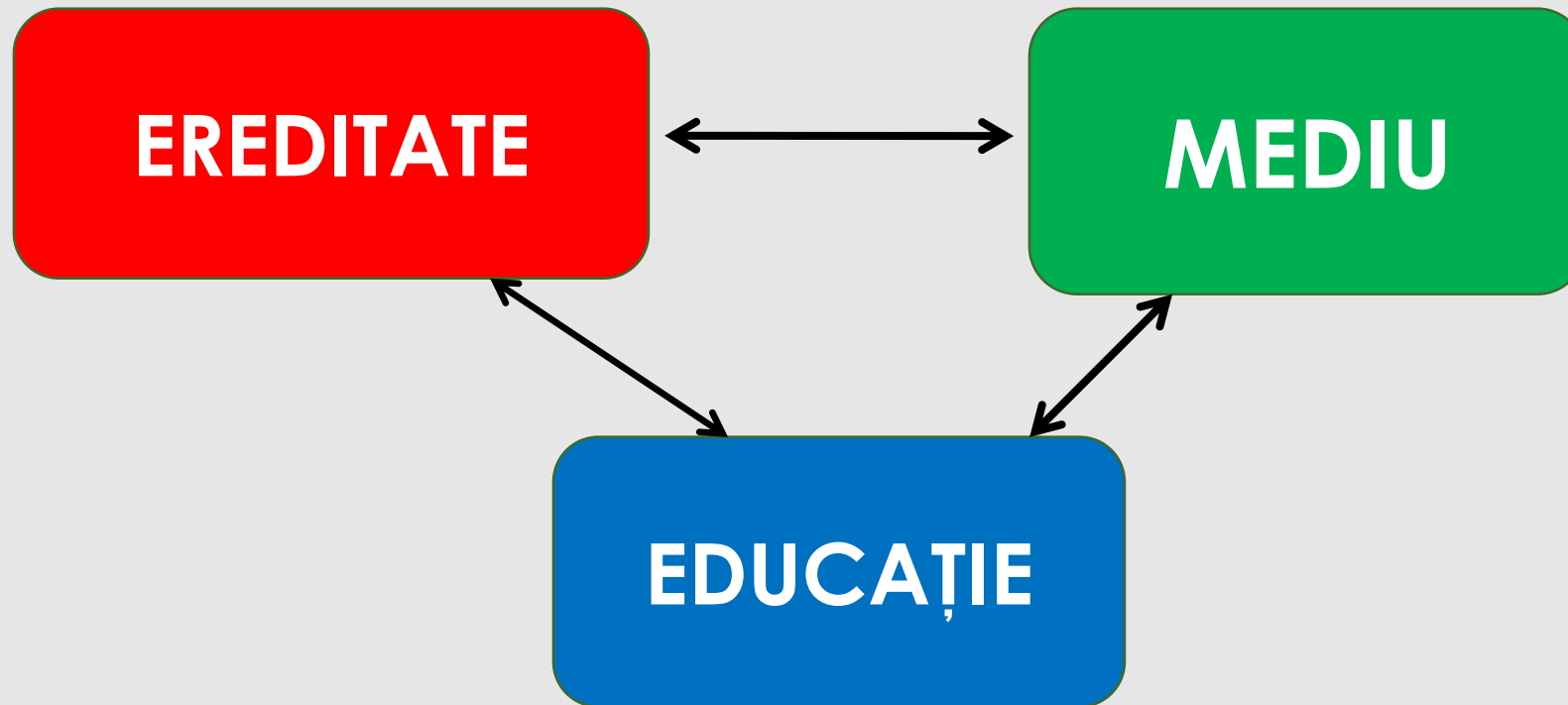
- “Ansamblul de acțiuni și influențe fundamentate științific și utilizate conștient, în direcția procesului de formare a copilului ca personalitate”
- Cel mai elaborat factor
- Activitate **socială**, cu reguli și context deosebit/specific
- Are tendința de a-i domina pe ceilalți doi factori, ereditatea și mediul

INSTRUIRE
(competențe)

+

FORMARE
(impact asupra structurării personalității)

Ereditate – Mediu - Educație

*“Dezvoltarea se sprijină pe terenul **eredității**, își extrage conținuturile din datele furnizate de **mediul** socio-cultural și este ghidată de **educație**”*

Trei dublete conceptuale fundamentale

- **Ereditate vs. Mediu**

Dezvoltarea este determinată de factori înnăscuți sau de factori din mediu (inclusiv educația)?

- **Continuitate vs. Discontinuitate**

Dezvoltarea este continuă și constantă sau discontinuă, în etape?

- **Nomotetic (universal) vs. Idiografic (individual)**

Dezvoltarea urmează un pattern general de dezvoltare sau este individualizată?

Dezvoltare – arii de dezvoltare

Dezvoltarea este globală, ariile sunt interconectate sistemic

Arii de dezvoltare:

- Dezvoltare fizică și motrică
- Dezvoltare cognitivă
- Dezvoltare emoțională/socială
- Dezvoltare autonomiei
- Dezvoltarea comunicării

PRINCIPII ALE CREȘTERII ȘI DEZVOLTĂRII

- Dezvoltarea este un proces ordonat, care se manifestă sistematic
- Rata și patternurile de dezvoltare sunt specifice pentru diferite părți ale corpului
- Există diferențe interindividuale majore în creștere și dezvoltare
- Creșterea și dezvoltarea sunt influențate de factori multipli

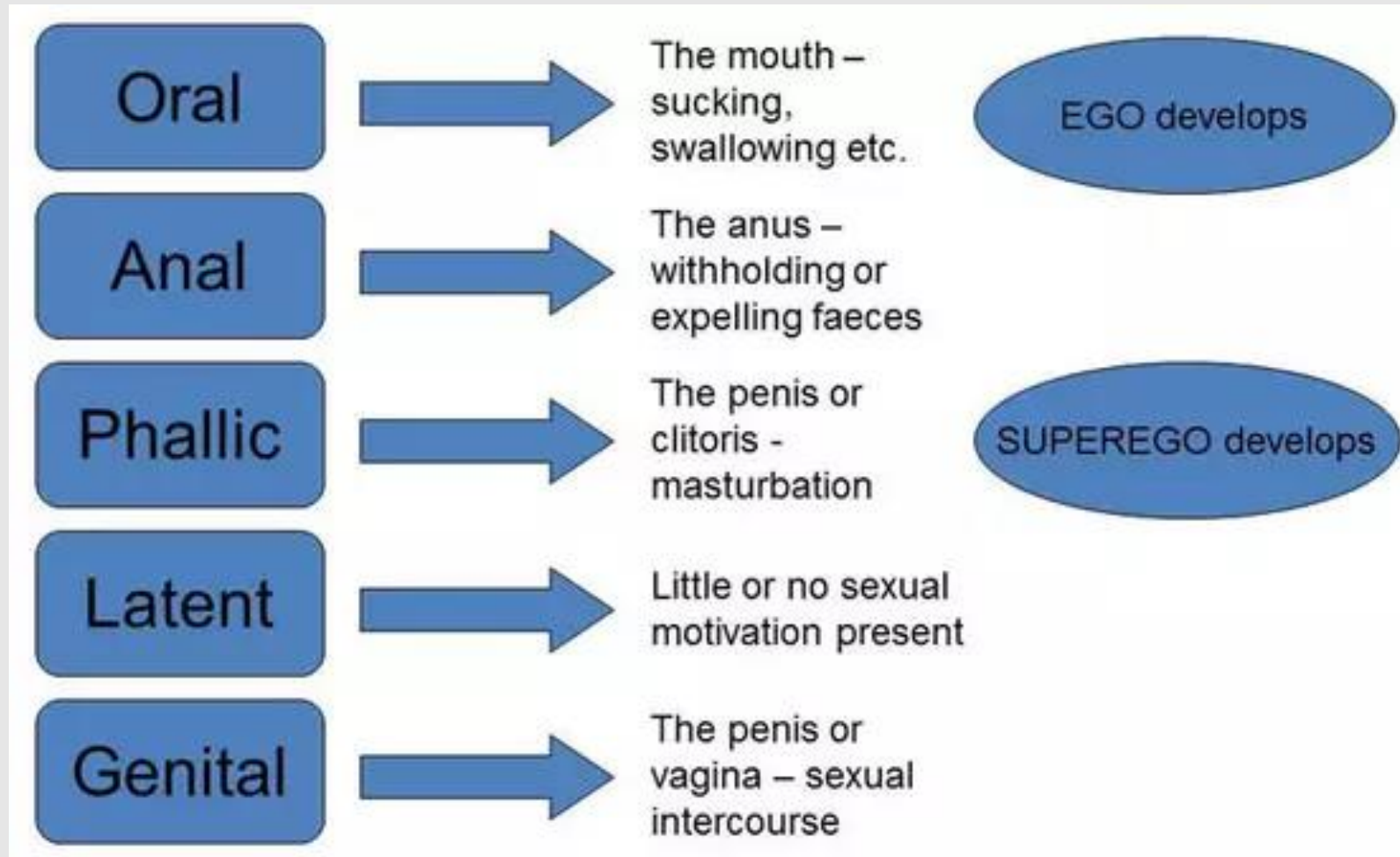
Stadii ale dezvoltării

Stadiile sunt etape de dezvoltare, relativ omogene

Trecerea de la un stadiu la celălalt presupune achiziționarea unor repere calitative superioare

- Freud
- Piaget
- Erickson
- Kohlberg

Stadiile psihosexuale ale dezvoltării - Freud

Teorii psihodinamice

- O anumită personalitate sau **ego evoluează pe măsură ce impulsurile primitive (id) intră sub influența din ce în ce mai mare a superego-ului sau a conștiinței.**
- **Freud** descrie **comportamentele anormale** de la vârsta adultă ca semne ale **fixațiilor** sau **regreselor**, care își au debutul în stadiile timpurii ale dezvoltării.
- Aceste **conflicte inconștiente** pot să rezulte din **frământări interioare** și **frustrări** determinate de lipsa gratificațiilor sau datorate supragratificațiilor într-un stadiu timpuriu al dezvoltării și se vor manifesta sau vor reapărea mai târziu în viață sub forma unui **conflict simbolic individual.**

Erik Erikson și stadiile psihosociale

- **încredere versus neîncredere.**
- **autonomie versus rușine și îndoială.**
- **întreprindere/hărnicie versus inferioritate.**
- **identitate versus confuzie de rol.**
- <https://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>

Erik Erikson

Stadiul	Vârsta	Criza psihosocială	Dilema/preocuparea majoră	Virtute	Viciu
Speranță	Nou născuți, 0 - 1 an	încredere vs. neîncredere	Lumea exterioară este sau nu responsabilă și sensibilă față de mine?	speranță	neîncredere
Voință	Antepreșcolari, 2 - 3 ani	autonomie vs. rușine & îndoială	"Pot să fac ceva eu însumi sau trebuie întotdeauna să mă bazez pe alții?"	voință	rușine și îndoială
Scop	Preșcolari, 4 - 6 ani	inițiativă vs. vină	"sunt bun sau sunt rău?"	scop	vină
Competență	Copilărie, 7 - 11 ani	capacitate vs. inferioritate	"Am succes și valoare?"	competență	sentimente de inferioritate
Fidelitate	Adolescenți, 12 - 19 ani	identitate vs. confuzie de rol	"Cine sunt și încotro mă îndrept?"	fidelitate	confuzie de rol
Dragoste	Adult tânăr, 20 - 34 ani	intimitate vs. izolare	"Sunt iubit și dorit?" or "Ar trebui să îmi împart viața cu cineva sau ar trebui să trăiesc singur?"	dragoste	izolare
Îngrijire	Perioada adultă mijlocie, 35 - 65 ani	generare/dezvoltare vs. stagnare	"Voi produce ceva de reală valoare?"	îngrijire	stagnare
Înțelepciune	Seniori, de la 65 ani înainte	integritate personală vs. disperare	"am trăit o viață plină?"	înțelepciune	disperare

Teoria dezvoltării cognitive – J. Piaget

Concepte-cheie

1. **Schemele cognitive** ([schemas](#)) – structuri de cunoștințe, modele cognitive, reprezentări mintale ale lumii – o modalitate de organizare a cunoștințelor
2. **Procese de adaptare** – permit tranziția de la un stadiu la altul
➤ Asimilare + acomodare = echilibru ([equilibrium, assimilation, and accommodation](#)).

3. Stadii ale dezvoltării cognitive

- Senzorimotor
- Preoperațional,
- Operații concrete
- Operații formale.

<https://www.simplypsychology.org/piaget.html>

Stadii ale dezvoltării cognitive - Piaget

- Stadiul senzorio-motor (0-2 ani) – activități fizice și percepții imediate, aici și acum
- Stadiul pre-operational (2-7 ani) – funcția simbolică, egocentrismul, centrarea
- Stadiul operațiilor concrete (7-11/12 ani) – reversibilitatea operațiilor, capacitatea de decentrare; clasificare și categorizare; operațiile mintale rămân dependente de manipularea materialelor concrete
- Stadiul operațiilor formale (peste 11/12 ani – 16/17 ani sau niciodată) – dimensiunea ipotetico-deductivă a gândirii, însușirea raționamentului

Modelul stadial de dezvoltare morală (L. Kohlberg, 1958)

Soția lui Heinz e pe cale să moară din cauza unui tip particular de cancer. Doctorii spun că un nou medicament i-ar putea salva viața. Medicamentul a fost descoperit de un farmacist local, iar Heinz încearcă cu disperare să cumpere câteva pastile, dar chimistul îi cere de 10 ori mai mulți bani decât a costat să facă medicamentul.

Acest preț este mult peste ceea ce permite Heinz. Heinz a putut strânge doar jumătate din sumă, chiar cu ajutorul familiei și al prietenilor. El i-a explicat farmacistului faptul că soția lui moare și l-a întrebat dacă nu poate să cumpere medicamentul mai ieftin sau dacă nu poate să plătească restul de bani mai târziu.

Farmacistul a refuzat, spunând că el a descoperit medicamentul și urmează să facă bani din el. Soțul era disperat să salveze viața soției, așa că mai târziu, noaptea, el a spart farmacia și a furat medicamentul.

Qs:

- 1. Ar fi trebuit Heinz să fure medicamentul?
- 2. S-ar fi schimbat ceva dacă Heinz nu ar fi iubit-o pe soția sa?
- 3. Dacă persoana care murea ar fi fost un străin, ar fi fost situația diferită?
- 4. Ar trebui ca poliția să-l aresteze pe farmacist pentru crimă dacă femeia moare?
- https://www.youtube.com/watch?time_continue=80&v=5czp9S4u26M&feature=emb_logo

Modelul stadial de dezvoltare morală (Lawrence Kohlberg)

- MORALITATEA are trei nivele de dezvoltare:

➤ MORALITATE PRE-CONVENȚIONALĂ

- La nivel pre-convențional (0-9 ani), nu există un cod moral personal, propriu, ci el este modelat de către standardele adulților și de consecințele care apar atunci când sunt încălcate anumite reguli.
- Autoritatea se află în afara individului și raționamentele se bazează pe consecințele fizice ale acțiunilor.

➤ MORALITATE CONVENȚIONALĂ

- La nivel convențional (adolescenții și majoritatea adulților), începem să internalizăm standardele morale ale modelelor de rol adulte valorizate, apreciate.
- Autoritatea este internalizată, dar nu pusă sub semnul îndoielii, iar raționamentele sunt bazate pe normele grupului căruia îi aparținem.

➤ MORALITATE POST-CONVENȚIONALĂ

- Judecata individuală se bazează pe principii alese de către individ, iar raționamentele morale se bazează pe convingerile personale de dreptate și justiție. În opinia lui Kohlberg, acest nivel este cel mai superior model de raționament/gândire morală pe care majoritatea oamenilor îl poate atinge.
- Doar 10-15% dintre oameni sunt capabili de acest tip de gândire abstractă necesar pentru stadiul 5 și 6 (moralitate post-convențională). Altfel spus, majoritatea oamenilor își asumă perspectivele/opiniile morale de la cei din jurul lor, doar o minoritate evaluează principiile etice prin prisma personală
- <https://www.simplypsychology.org/kohlberg.html>
- https://www.youtube.com/watch?time_continue=465&v=GTzBrjxKHLg&feature=emb_logo
- https://www.youtube.com/watch?v=UB_qHOtHsog

MORALITATEA PRE-CONVENȚIONALĂ

- • **Stadiul 1. Obediență și orientare în funcție de pedepse:** copilul/individul este bun pentru a evita pedeapsa.

"Dacă o persoană este pedepsită, asta înseamnă că a făcut ceva rău".

- • **Stadiul 2. Individualism și schimb:** la acest nivel, copiii realizează că nu există doar o singură opinie/perspectivă corectă care este transmisă/impusă de către autorități.

"Diferiți indivizi au diferite opinii/puncte de vedere."

MORALITATEA CONVENȚIONALĂ

- • **Stadiul 3. Relații interpersonale bune:** copilul/individul este bun pentru a fi văzut ca o persoană bună de către ceilalți.

Astfel, răspunsurile sunt relaționate/dependente de aprobarea celorlalți.

- • **Stadiul 4. Menținerea ordinii sociale:** copilul/individul devine conștient de regulile majore ale societății, astfel încât judecata morală se realizează cu scopul de a se supune regulilor, cu scopul de a respecta legea și de a evita sentimentul de vină.

MORALITATEA POST-CONVENȚIONALĂ

- • **Stadiul 5. Contract social și drepturi individuale.** Copilul/individul devine conștient de faptul că, atâta timp cât regulile/legile pot exista pentru binele majorității, există situații când ele acționează împotriva intereselor unor indivizi particulari.
- Problemele nu sunt întotdeauna clare ca și cristalul.
- • **Stadiul 6. Principiile universale.** La acest stadiu, oamenii și-au dezvoltat propriul set de ghiduri morale, care s-ar putea să se potrivească sau nu legii. Principiile se aplică tuturor.
- De ex., drepturile omului, dreptate și egalitate. Persoana va fi pregătită să acționeze pentru a apăra aceste principii, chiar dacă asta înseamnă să acționeze împotriva restului societății în acest proces și să plătească prețul, să suporte consecințele de tip dezaprobare sau încarcerare.

Vârsta sau stadiul de dezvoltare	Sarcini sau limitări
De la naștere la 1 an	<p>Încredere vs. neîncredere (Erikson)</p> <p>Atașament securizat vs. nesecurizat (Bowlby)</p> <p>Diferențierea între sine și alții</p> <p>Socializare reciprocă</p> <p>Dezvoltarea permanenței obiectului (Piaget: obiectele există chiar și atunci când sunt în afara câmpului vizual)</p> <p>Primul pas, primul cuvânt</p>
Antepreșcolar: 1–2.5 ani	<p>Autonomie vs. rușine și îndoială (Erikson)</p> <p>Independență crescută, auto-afirmare și mândrie</p> <p>Începuturile conștiinței de sine</p> <p>Imitația socială și începuturile empatiei</p> <p>Începuturile auto-controlului</p> <p>Imitația întârziată și gândirea simbolică</p> <p>Volumul vocabularului crește la 100 de cuvinte</p> <p>Dezvoltarea abilităților motorii și a comportamentului explorativ</p>

Vârsta sau stadiul de dezvoltare	Sarcini sau limitări
Preșcolar: 2.5–6 ani	<p>Inițiativă vs. vină (Erikson)</p> <p>Inabilitate de decentrare (Piaget: legătură logică cu percepția; Probleme cu aparența/realitatea)</p> <p>Egocentric (perspectivă emoțională și fizică; o emoție pe moment)</p> <p>Creștere a reglării emoționale (subregulare vs. supraregulare)</p> <p>Nevoie crescută pentru reguli și structură</p> <p>Poate identifica sentimentele: vina și conștiința sunt evidente</p> <p>Apar anxietățile, fobiile și temerile</p>
Vârsta școlară: 6–11 ani	<p>Competență vs. inferioritate (Erikson)</p> <p>Sentimentul competenței, capacității, eficacității</p> <p>Operații concrete (Piaget: nu mai există limitări legate de aparență, dar există o inabilitate de a gândi abstract)</p> <p>Poate experimenta emoții amestecate (dragoste-ură)</p> <p>Conceptul de sine și conștiința morală</p> <p>Temeri realiste (răniri, eșec) și temeri iraționale (șoareci, coșmaruri)</p>

Vârsta sau stadiul de dezvoltare

Sarcini sau limitări

Adolescență

Identitate vs. confuzia de rol (Erikson)
Gândire abstractă (Piaget)
Amestecuri emoționale referitoare la sine și la alții
(ambiguitate)
Reîntoarcerea egocentricității (Piaget /Elkind:
audiență imaginară și fabulație personală)
Conceptul de sine în relație cu acceptanța din
partea congenerilor și competență